

KANTICA MASTI

Sve do useljenja u ilički stan, moji su bili mladi beskućnici. Bili su demobilizirani partizani, ali u to vrijeme već sasvim poljuljani komunisti. Svoje stalno prebivalište prijavili su na ovoj adresi, ali malo je falilo da ih dopadne privremeni boravak na Golom... i to zbog mame. Samo zbog toga što je pomogla jednom svom kolegi kojeg su izbacili iz studentske menze. Navodno zbog neke njegove potpuno benigne izjave, taj „opasni element“ bio je odmah ekskomuniciran iz „celokupne društveno-političke zajednice“. Odmah je izgubio pravo na hranu i, što je danas teško pojmljivo, doslovce ostao gladan! Mama mu je poklonila kanticu svinjske masti da nekako preživi i to je bio jedini njen krimen. Studirala je Povijest i ostao joj je samo jedan ispit do diplome, ali zbog toga studij nije mogla završiti. Zajedno sa mnom u trbuhu izbačena je s Filozofskog fakulteta, ne na ulicu, nego na Kazališni trg. No to im nije bilo dovoljno, pa su je izbacili i iz jedne srednje škole, gdje je već počela predavati povijest da si nešto zaradi. Tek nakon izbacivanja, krenulo je pravo udbaško maltretiranje. Iz dana u dan slijedili su mučni „informativni razgovori“ i stalne prijetnje. Inzistirali su na njenoj „svesnoj samokritici“. Svoju donedavno „SKOJ-evku“ preko noći proglasili su „IB-ovkom“, čak i ustašicom! Ucjenjivali su je tražeći od nje da sve to prizna i potpiše, na što nije pristala. Od sigurne deportacije na Goli spasio sam je samo nerođen ja! Šikanacije nije bio pošteđen ni tata, dapače... Od njega, koji ju je po svim instancama svojski branio, tražili su neprihvatljivo. Tražili su da se „preispita“ i odrekne svoje zakonite, ali zastranjele drugarice... Tako da gladan nije ostao samo mamin kolega nego i cijela naša mala, još ne proširena obitelj.

Tih prvih godina nakon rata u cijeloj zemlji, pa tako i u Zagrebu, doslovno nije bilo ničeg. Glavninu namirnica za snabdijevanje stanovništva u početku je dostavljala UNRRA, a kasnije je hrana stizala iz tzv. Marshallova

plana¹, što je Jugoslaviju doslovno spasilo od gladi. Iz tog perioda popularni su bili mlijeko i jaja u prahu, koja je narod odmah prozvao „Trumanovim jajima“. Oni koji su imali zaposlenje i nešto malo novaca, teško su njime mogli išta kupiti. Neki moji stariji *Baby boomersi*² toga se sigurno jako dobro sjećaju! Nije se moglo naći ništa niti za „u se“, niti za „na se“, a niti za „poda se“. Nedostajalo je svega. Nije bilo dovoljno ni hrane, ni odjeće, a pogotovo namještaja. Uz cikličke nestašice namirnica, ljudi su se snalazili kako je tko mogao. Za ono „u se“, hrana se uglavnom dobavljala sa sela. Majčini roditelji živjeli su na periferiji grada gdje su imali vrt i voćnjak. Imali su i telicu, kozu i nešto živadi, pa su mojima u gradu koji put znali pomoći s hranom. Pored toga, moji su se hranili u prostorijama organizirane društvene prehrane i po menzama. No i one su često oskudijevale elementarnim namirnicama. U mjesnim zajednicama građani su „sledovali“ svoju mjesečnu količinu tzv. „točkica“³. S njima su u slabo opskrbljenim trgovinama mogli kupiti strogo ograničenu količinu neke robe. Kad bi se pročulo da u neku trgovinu u gradu stiže kakva nova pošiljka, pred njom bi se odmah stvorio dugi red. Dobro je funkcionirala i „crna burza“, jer naveliko se švercalo svime, pa i hranom. Tako je uglavnom živjela većina naroda i većina NIP⁴ drugova. Oni malobrojniji VIP drugovi, kao povlaštena komunistička elita, snabdijevali su se preko svojih posebnih „kanala“ i u posebnim, samo za njih pristupačnim i bolje opskrbljenim dućanima. Toliko o opće proklamiranoj jednakosti...

Jednom je naš NIP drug tata od nekog dobio i donio nam čokoladicu i naranču. Naranča je danima stajala izložena na ormaru, a čokoladica se vrlo štedljivo lomila. Slično je bilo i s odjećom. Još dugo nakon rata, tata je, kao i mnogi drugi, po gradu hodao u uniformi. Civilna odjeća bila je

¹ Službeni plan SAD-a za obnovu poslijeratne Europe i suzbijanje utjecaja komunizma nakon Drugoga svjetskog rata (po Georgeu Marshallu).

² Poslijeratna tzv. *Baby boom* generacija su oni koji su rođeni u periodu od 1946. do 1964. godine.

³ Administrativno sredstvo kontrole i regulacije tržišta, kojim se u poslijeratnoj Jugoslaviji željelo smanjiti brojne (za ugled države nepopularne) redove koji su se zbog nestašica stvarali ispred trgovina. Njima se građanima ograničavala mjesečna količina robe koju mogu kupiti.

⁴ *Non important person* (engl.), „nebitna osoba“.

skupa i teško se pribavljala. Tako uniformirano, ali bez činova, dolazilo se i na predavanja na fakultet. No čovjek od partijskog povjerenja, izaslanik Komiteta, Vatroslav Mimica naprimjer, šepirio se po fakultetu u uniformi kapetana JA. Ovaj muževni „VIP drugar“ dolazio je na tek osnovane akademске studije čak s revolverom o pasu...

Za „poda se“ uvijek se, doduše, nešto našlo, samo što uvijek baš i nije bilo kreveta. Prije nego što se oženio majkom i preselio kod tasta u Ilicu, tata je nekako uspio pronaći smještaj u studentskom domu. Mjesto je dobio, ali u domu za njega nije bilo kreveta! Kratko mu je rečeno: „Snađi se družel!“ Snalaženje kao opće ljudska karakteristika, u tim je godinama na ovim prostorima bilo posebno rašireno. Kao svojevrсна univerzalna metoda preživljavanja, često je i proklamirano kao recept, i to čak s najvišeg političkog vrha. Ova se metoda u narodu mogla shvatiti vrlo različito, pa su je tako potpuno različito mnogi i shvaćali, a bogme i primjenjivali. U skromnom tatinu snalaženju pomogla mu je njegova dobra kolegica s fakulteta, Vera Sinobad.⁵ Njih dvoje usred zime obilazili su grad skupljajući različite donacije. Prvenstveno su tražili priloge u hrani za njihovu studentsku menzu koja je tih dana ostala gladna. Za sobom su vukli slična kolica kakva je vukao jedan „Plastični“ – sakupljač boca, kojeg sam nedavno sreo u Crnatkovoj ulici. Jednog jutra tata je „ko sluga Jernej“⁶ s Verom obilazio trešnjevačka dvorišta tražeći bilo kakav odbačeni krevet kako bih na njemu konačno u domu mogao i prespavati. Netko uviđavan iz „crvene trešnjevačke republike“ konačno im se smilovao. Poklonio im je zahrđali metalni okvir s nogama i podnicom od čelične mreže s dvama dijagonalno prekrštenim federima, ali, naravno, bez madraca. Težak krevet njih dvoje teglili su pješice kroz cijeli grad, noseći ga na rukama od Trešnjevke sve do studentskog doma na dalekoj Džamiji. Sad je imao krevet, ali za madrac još se morao negdje drugdje snaći. A posteljina? Ako se nađe kakav stari vojnički šinjel... pa makar i s okupatorskim činovima... to će biti idealno!

⁵ Akademkinja Vera Horvat Pintarić (nekad Sinobad) (1926–2024), najpoznatija hrvatska povjesničarka i teoretičarka umjetnosti.

⁶ Lik iz novele *Hlapec Jernej in njegova pravica* (*Sluga Jernej i njegovo pravo*) slovenskog književnika Ivana Cankara (1876–1918).